

Eurasian Conference on Language & Social Sciences

October 16 - 18, 2020 :: Antalya, Turkey

IX

proceedings

e-ISBN 978-605-69502-8-5

by an internationally joint consortium

CSU
CYPRUS SCIENCE UNIVERSITY

<https://www.eclss.org>

<https://www.eclss.org> <http://www.eclss.org>
<https://www.eclss.org> <https://www.eclss.org>
<https://www.eclss.org>

Eurasian Conference on
Language & Social Sciences

October 16 - 18, 2020 :: Antalya, Turkey

IX ANTALYA

Editors

Asst. Prof. Dr. Mehmet Necati CIZRELIOGULLARI, Ph.D.

Cyprus Science University

Assoc. Prof. Dr. Rukiye KILILI, Ph.D.

Cyprus Science University

Eurasian Conference on
Language & Social Sciences

October 16 - 18, 2020 :: Antalya, Turkey

IX ANTALYA

Bildiri özetleri kitabı içeriğinin
tüm sorumluluğu yazarlarına aittir.

*The contents of this Abstract Book
are solely those of the authors.*

© All rights reserved.

E-printed in November 2020

e-ISBN **978-605-69502-8-5**

No part of this book may be reprinted or reproduced
or utilized in any form or by any electronic, mechanical
or any other means, now known or hereafter invented,
including photocopying and recording, or in any form
of information storage or retrieval systems, without
permission from the publishers.

Web: <https://www.eclss.org>

Contact: contacts@eclss.org

ECLSS 2020a

9th ECLSS Conferences on Language and Social Sciences

Crystal Waterworld Resort & SPA

Belek, Antalya, TURKEY

October 16 - 18, 2020

ORGANIZING COMMITTEE

Selman ARSLANBAS, Cyprus Science University [Honorary Chair]

Assoc. Prof. Dr. Rukiye KILILI, Ph.D. TRNC [Co-Chair]

Asst. Prof. Dr. Mehmet Necati CIZRELIOGULLARI, Ph.D. TRNC [Co-Chair]

Hasan KARACAN, Ph.D., TURKEY [Co-Chair]

Kalbike Omirbaikyzy ESENOVA, Ph. D, KAZAKHSTAN

Eva EPPLER, Ph. D., UK

Maija BURIMA, Ph. D., LATVIA

Ali KORKUT, Ph. D., TURKEY

Mehmet DEMIREZEN, Ph.D., TURKEY

Şükrü CANKAYA, Ph.D., TRNC

Giedrė KVIESKIENE, Ph.D., LITHUANIA

Rustam KHALMURADOV, Ph.D., UZBEKISTAN

Nadejda AÇAN, Ph. D., RUSSIA

Altynshah KURMANALI, Ph. D., KAZAKHSTAN

Tahira KALSOOM, Ph.D., PAKISTAN

Fakhra AZIZ, Ph.D., PAKISTAN

Akademisyenlerin Etik Dışı Davranışlara Bakışı ve Karşılaşılan Sorunlar

Gizem Sebahat ÇOBAN¹

Şükrü CANKAYA²

Öz

İnsanların olduğu her yerde etik kurallar geçmişten günümüze değer kazanmaktadır. İnsanların yaşamları, meslek hayatları, toplumdaki davranış biçimleri ve rolleri etik kurallar çerçevesinde ele alınmaktadır. Örgütlerde aynı hedef ve amaçlarla çalışan kişiler arasında yazılı olmayan bazı kurallar mevcuttur. Doğruluk, dürüstlük, objektiflik, adaletli davranış biçimleri hayatın her alanında olduğu gibi akademide de değer kazanmaktadır. Akademik etik kavramı son yıllarda önem kazanan ve akademisyenlerin üzerinde durduğu konulardan biridir. Akademisyenler için etik ilkeler genellikle örgüt içerisinde yayınlar dahilinde ele alınmaktadır. Bu kapsamda 'Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesi' de akademisyenlerin davranış biçimlerine bir çerçeve oluşturmaktadır. Yapılan bu çalışma akademisyenlerin etik dışı davranışlara dair görüşlerini almak ve akademik yaşantılarında karşılaştıkları problemleri ele almak amacıyla, 2016-2017 akademik yılında görev yapan 27 akademisyen ile nitel araştırma yöntemleri kullanılarak yapılmıştır. Çalışma kapsamında elde edilen bulgular doğrultusunda 2 tema 2 alt tema elde edilerek veriler kodlar ve anekdotlar çerçevesinde analiz edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Etik, Tutum, Akademisyen, Etik Dışı Davranış

Abstract

Wherever there are people, ethical rules gain value from the past to the present. The lives, professional lives, behaviors and roles of people in society are handled within the framework of ethical rules. There are some unwritten rules among people working with the same goals and objectives in organizations. Truthfulness, honesty, objectivity, and just behaviors gain value in academia as well as in all areas of life. The concept of academic ethics is one of the issues that has gained importance in recent years and emphasized by academicians. Ethical principles for academics are often dealt with in publications within the organization. In this context, "Scientific Research and Publication Ethics Directive" constitutes a

¹ Öğr. Gör., Kıbrıs İlim Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Fakültesi, KKTC. E-mail: gizemcoban@csu.edu.tr

² Dr., Genel Sekreter, Kıbrıs İlim Üniversitesi, KKTC. E-mail: sukrucankaya@csu.edu.tr

framework for academicians' behavior patterns. This study was conducted with 27 academicians working in the 2016-2017 academic year, using qualitative research methods, in order to get the views of academics on unethical behavior and to address the problems they encounter in their academic lives. In line with the findings obtained within the scope of the study, 2 themes and 2 sub-themes were obtained and the data were analyzed within the framework of codes and anecdotes.

Keywords: Ethics, Attitude, Academician, Unethical Behavior

1.GİRİŞ

Bireylerin bir topluluk oluşturmasında kültürel değerler önem kazanırken etik ilkeler de her örgüt içerisinde gelişen ve değişen sistemlerde öne çıkan bir kavram olmuştur. Özellikle eğitim verme amacıyla bir araya gelen örgütlerde etik kavramı kişilerin gelişim durumlarını da etkilediği için ayrıcalıklı bir konudur. 'Etik Sorunsalı' eğitimde okul öncesinden yükseköğretime kadar uzanan her kademedede ayrı ayrı inceleme konusudur ve farklı açılardan ele alınabilmektedir. Öğretmenlerin, yöneticilerin, akademisyenlerin, bilim insanlarının yaptıkları işlerin ve aldıkları kararların her aşamasında etik ilkelere bağlı kalarak hareket etmeleri gerektiği bir gerçektir. Değişen çağ ve örgütlerin misyonları doğrultusunda etik kavramının yeniden yorumlanmasına ihtiyaç duyulmaktadır. Etik terimi Yunanca kökenli 'kişilik, karakter' anlamına gelen 'ethos' kelimesinden türeyerek günümüze ulaşmıştır. Etik evrensel değerleri konu edindiği için insanın bütün pratiklerini içerebilen yargılar ve doğrularla ilgilenir. İyi, kötü, doğru, yanlış, adalet, suç, değer, erdem, vicdan, gibi kavramları temel alan etik farklı alt dallara ayrılmaktadır (Himanen, 2010). Bu bağlamda araştırmanın asıl konusunu oluşturan akademik etik de kuramsal ya da mesleki etiğin bir parçası olarak düşünülebilir. Akademik etik daha çok, öğrenci ve akademisyenlerin ortak kurumsal yaşamda nasıl davranmaları gerektiği ile ilgilenmektedir (Davis, 1992, Akt. Aydın, 2016).

2. KAVRAMSAL ÇERÇEVE

2.1.Akademik Etik Kavramının Önemi

İnsanların ve toplumların davranışlarının belirleyicisi olan değerler ve kültür beraberinde etik kavramını da getirmektedir. Sahip olunan değerler sistemi kişinin davranışlarının doğru ve yanlış olduğunu belirlemesi nedeniyle bireylerin günlük yaşamında ve karar verme mekanizmalarında önemli bir yere sahiptir. Günümüz gelişmiş ve gelişmekte olan toplumlarında bireylerin üniversiteye gitme oranlarındaki artış da göz önünde bulundurulduğunda üniversiteler etik değerleri de en iyi biçimde temsil etmektedir. Üniversitelerin çalışma alanlarında ve iş birliklerinde etik davranışlar ve alınan kararlarda etik ilkelerin göz önünde bulundurulması gerçek bir rolü olması gerektiğine kanıttır (Curtin University, 2001, Akt. Aydın, 2016).

Akademik etik değerler göz önüne alındığında her bir kavramın ayrı ayrı açıklanmasına ihtiyaç duyulmaktadır. Etik kavramı ve değerlerin birbiri ile örtüştüğü düşünülürse, değer, bireyin çalışma ya da yaşayış tarzında kendi için önemli olarak gördüğü her türlü düşünce ve etkinlik olarak görülebilir (Sevim, 2014). Her iş kolunda kişinin davranışlarını ve tutumlarını belirleyen ve etkileyen etik değerler olduğu gibi akademi de davranışları biçimlendiren ve kontrol eden etik ilkeler bulunmaktadır. Gelişen

teknoloji ile birlikte artan bilimsel çalışmalarda, yayınlarda, derslerde ve çeşitli ürünlerde etik ilkeler bağlamında sorunlar ortaya çıktığı görülmektedir (Uçak ve Birinci, 2008). Topluma ve üniversite öğrencilerine rol- model olması beklenen akademisyenlerin etik ilkeleri göz ardı etmesi düşündürücü bir sorun olmuştur. Akademik etik değerler, sadece kişilerin bilimsel çalışmalarında değil, öğrencilere karşı, diğer akademisyenlere karşı olan tutum ve davranışların tamamını kapsamaktadır.

Akademik etik davranışlarının çeşitli boyutları söz konusudur. Bu akademik ilkelerden en önemlisi dürüstlüktür, bu ilke doğrultusunda yapılan çalışmaların kimler tarafından yapıldığı, verilen katkıların boyutlarının sunulması önem taşımaktadır. Nesnellik, doğruluk, dikkat, açıklık, gizlilik, meslektaşlara saygı, öğrencilere saygı, entelektüel sermayeye saygı, bilimsel yeterlik, özgürlük, yasallık, güvenlik, hayvanlara özen, insan deneklerin korunması, çıkar çatışmasından kaçınma, özerklik, kamusal ve piyasa ile ilişkiler özellikle akademik etik de önemli boyutlardandır (Aydın, 2016). Akademisyenlerin özellikle araştırma ve öğretim aşamalarının aynı anda yapıldığı üniversitelerde ve ülkelerde etik davranışlarının öğrenci boyutuna odaklanmaları gerektiği, yeni bir nesil yetiştirdikleri için onlara örnek olmaları gerektiği de bir gerçektir.

2.2. Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesi

Bilimsel araştırmalar ve yayınlar çalışılan gruptaki akademisyenler arasında karşılıklı güvene dayalıdır. Bilim dünyasında karşılıklı güven ve saygı geçmiş yaşantılardan yola çıkılarak elde edilebilir ama araştırma gruplarında tamamen güven ortamının oluşması konusunda zorluklarla karşılaşılabilir. Bilimsel araştırmaya katılan kişilerin bu konularda tamamen bilinçli olması ve araştırmanın başından sonuna kadar her aşamasına hakim olması gerekmektedir (İnci, 2015).

Bilimsel araştırmalarda ve akademide etik kavramı birbirinden ayrı düşünülemez bir bütün şeklindedir. Bilimsel çalışmaların doğru ve dürüst temellere dayandırılması araştırmacıların verileri toplama yönteminden, değerlendirme aşamalarına kadar her süreçte önem taşımaktadır. Araştırma yapan kişilerin yayının her sürecinde titizlikle davranması ve bütün aşamaları yayına aktarması gerektiği düşünülmektedir. Bu süreçte akademik yayınların usulüne uygun olmasını sağlamak ve belirli standartlara oturtmak için 'Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesi' oluşturulmuştur. Yönergenin ilk maddesi amacı belirlemektedir;

'Madde 1 - (1) Bu Yönerge, bilimsel araştırma, çalışma, yayın ve etkinliklerde uyulması gereken etik kurallarını ve yükseköğretim kurumlarının kendi bünyelerinde oluşturacakları bilimsel araştırma ve yayın etiği kurallarının görev, yetki ve sorumlulukları ile çalışma usul ve esaslarını belirlemek amacıyla hazırlanmıştır.'

Yönerge kapsamında bilimsel araştırma ve yayın etiğine aykırı eylemler maddeler halinde sıralanmıştır. Bu çerçevede dikkate alındığında akademideki çalışmalar ile ilgili etik dışı davranışları her akademisyenin bilmesi ve öğrenmesi için de kılavuz niteliği taşımaktadır.

Bu bağlamda araştırmanın temel amacı akademisyenlerin, akademik etik kavramını yaşanmış örneklerle değerlendirmeleridir. Çalışma yükseköğretim kurumlarında görev yapan akademisyenlere ve akademisyen adaylarına yaşanmış örneklerle etik ile ilgili deneyimleri ve görüşleri aktarmaktadır. Bu çalışmanın amaçları doğrultusunda cevabı aranan sorular şu şekildedir,

1. Akademisyenlerin etik dışı davranışlar konusunda görüşleri ve algıları ne yöndedir?

2. Akademisyenlerin etik dışı davranışlarıyla ilgili bir örnekte etik dışı tutum nasıl oluşmuştur?

3.YÖNTEM

3.1.Araştırmanın Deseni

Çalışmada nitel araştırma desenlerinden iç içe geçmiş tekli durum deseni kullanılmıştır. Araştırmada kullanılan görüşme formu oluştururken alan yazında yer alan liderlik ile ilgili çalışmalar, anket ve ölçekler taranmış, görüşme soruları bu çalışmalara göre oluşturulmuştur. Durum çalışması her aşaması dikkatli bir biçimde desenlenmesi gereken, sağlam gerekçelere dayandırılması ve teknik araştırma bilgisi gerektiren bir araştırma yöntemidir (Yıldırım ve Şimşek, 2016).

3.2.Çalışma Grubu

Çalışma verileri 2016-2017 akademik yılda toplanmıştır. 27 akademisyenin katılımıyla yapılan çalışmanın verilerin toplanması yüz yüze görüşmeler ile yürütülmüştür. Katılımcılar çeşitli sürelerde, farklı kıdemlerde ve anabilim dallarında çalışmalarını sürdüren akademisyenlerde oluşmaktadır. Tüm görüşmeler ses kaydı alınarak toplanmıştır ve katılımcıların onayı alınmıştır, gizlilik esaslarına uyulmuştur.

3.3. Verilerin Toplanması ve Analizi

Veriler görüşme tekniği kullanılarak elde edilmiştir. Kayıtlar düz yazıya aktarılarak, analizleri yapılmıştır. Toplanan ve dökümü yapılan bu veriler araştırmacı tarafından belirlenen temalar kapsamında kodlara ayrılmış ve tematik analize tabi tutulmuştur. Çalışmanın bulguları çalışma soruları göz önünde bulundurularak 2 tema 2 alt tema çerçevesinde ele alınmıştır. Elde edilen tema ve alt temalar kapsamında kodlar ve anekdotlar yorumlanarak bulgulara eklenmiştir. Araştırmada Lincoln ve Guba (1985: Akt: Yıldırım & Şimşek, 2016)'nın geçerlik ve güvenilirliği sağlamak için geliştirdiği stratejiler kullanılmıştır. Teyit edilebilirlik ve aktarılabilirlik ilkeleri göz önünde bulundurulmuştur.

4. BULGULAR

Araştırmayı oluşturan ses kayıt verileri metin haline getirildikten sonra yapılan içerik analizinde çalışmanın problem soruları göz önünde bulundurularak temalar oluşturulmuştur. Elde edilen tabloda problem, tema ve kodlar eklenmiştir. Tablodan yola çıkılarak bulgular yorumlanmıştır.

Tablo 1. Problemler, Temalar ve Kodlar

PROBLEMLER	TEMALAR	KODLAR
Problem 1: Akademisyenlerin etik dışı davranışlar konusunda görüşleri ve algıları ne yöndedir?	Tema 1: Akademisyenlerin Etik Dışı Davranış Algıları 1.1. Etik Dışı Davranışa Bakış 1.2. Etik İhlallerin Nedenleri	<ul style="list-style-type: none">• Adaletsizlik• Akademik atama• Akademik kadroya girmek• Ayrımcılık• Çıkarlar• Emeğe saygısızlık• Fikirleri aşırma• İftira• İletişimsizlik• İntihal (aşırma)• Katkısı olmayan yazarlar ekleme• Motivasyon kırılması• Subjektif davranma• Torpil• Üstlerin alt kademeyi kayırması• Veri kurgulama• Verileri aşırma• Verilerin manupile edilmesi• Verilerin saptırılması• Yayın kriterlerini sağlamak• Ayrıcalık tanınması• Ayrımcılık• Dilimleme• Fikre danışmama• Haber vermemek• Hırsızlık• İletişim problemleri• İntihal• Kriterlere uygun kişilerin seçilmemesi• Motivasyonun kırılması• Referans torpili• Suçu örtbas etmek• Verilerin çarpıtılarak kullanılması• Yaptırımsızlık
Problem 2: Akademisyenlerin etik dışı davranışlarıyla ilgili bir örnekte etik dışı tutum nasıl oluşmuştur?	Tema 2: Akademi Etik Olmayan Davranış Durumları	

4.1. Tema 1: Akademisyenlerin Etik Dışı Davranış Algıları

Akademisyenlerin etik dışı davranışlara bakışı ve karşılaşılan sorunları ele alan bu çalışma kapsamında ilk alt problemimiz, akademisyenlerin, akademideki etik dışı davranışlara bakış açılarını öğrenmek ve hangi davranışların etik dışı olabileceği konusundaki görüşlerini öğrenmek adına ‘Akademisyenlerin etik dışı davranışlar konusunda görüşleri ve algıları ne yöndedir?’ olarak belirlenmiştir. Bu problem kapsamında ‘Akademisyenlerin Etik Dışı Davranış Algıları’ teması ve iki alt tema ortaya çıkmıştır. ‘Etik Dışı Davranışlara Bakış’ ve ‘Etik İhlallerin Nedenleri’ toplanan kodlar ve anekdotlar kapsamında ihtiyaç duyulan ve açığa çıkan alt temalardır.

4.1.1. Alt Tema 1: Etik Dışı Davranışlara Bakış

Araştırma kapsamında yapılan analizlerde akademisyenlerin etik dışı davranışlar konusunda en fazla üzerinde durdukları konunun yayınlarla ilgili olduğu göze çarpmaktadır. ‘Adaletsizlik, ayrımcılık, emeğe saygısızlık, intihal, fikirleri aşırma, verilerin aşırılması...’ gibi kodlar akademisyenlerin etik dışı davranışlarına bakış açıları ile ilgili fikir vermektedir. Elde edilen kodlar kapsamında kişilerin ‘etik dışı’ konularda en fazla üzerinde durdukları konunun ‘yayın etiği’ olduğu göze çarpmaktadır.

Onur ile yapılan görüşmede elde edilen anekdot dahilinde akademide etik konusunun bir davranış biçimi olduğu, etik dışı yapılan herhangi bir davranışın, kişilerin kolayca kaçarak ve bilerek yaptıkları vurgulanmaktadır. Etik davranışların oluşmasında bireylerin gelişim sürecinin önemi göz önünde bulundurulduğunda, etik ilkelerin bir davranış biçimi olarak yerleştiği söylenebilir.

‘Etik dışı davranış denildiğinde aklıma genel kabullere ve doğru olduğuna inanılan davranışlara aykırı davranma aklıma geliyor. Genelde bu davranışın bilinerek yapıldığını düşünüyorum. Çünkü etik olan davranışı sergilemek daha zor olduğu için insanlar kolayca kaçıp etik olmayan davranış sergileyebiliyorlar.’ (Onur ile görüşme, 2017)

Leyla ve Veli ile yapılan görüşmeye dair anekdotlar katılımcıların genel görüşlerinde ‘etik dışı’ denilince öncelikli olarak ‘intihal’ konusunun ortaya çıktığı ve vurgulandığını göstermektedir. İntihal oldukça geniş kapsamlı bir konudur ve bu noktada ‘yayın etiği’de denilen YÖK tarafından yayınlanmış ‘Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesi’ önem kazanmaktadır. Bu yönerge kapsamında belirli bir çerçeveye alınan akademik yayınların, belirli örneklerde kapsam dışına çıkılarak kurallara uyulmadığı da görülmektedir.

‘İntihal başta olmak üzere verileri saptırma, bir makalenin birden fazla dergide yayınlanması, yayınlarda destek veren kurum veya kuruluş desteğini belirtmemek ve dergi editörleriyle kurulan arkadaşlık ilişkileri ile hakem süreci olmadan makale yayınlamak, meslektaşlarının çalışmaları hakkındaki profesyonel görüşlerini veya yargılarını sunarken adil ve nesnel olmamak; sınırlı sayıda akademisyenin tercih ettiği etik dışı davranışların başında gelmektedir.’ (Leyla ile görüşme, 2017)

‘Akademik camiada bilinen en sık etik dışı davranış intihaldir. Bilerek ve bilmeyerek yapılan intihaller karşı tarafın emeklerini göz ardı ederek haksız kazanç elde etmektedir.’ (Veli ile görüşme, 2017)

Hasan ile yapılan görüşmede intihal dışında dikkat çekilen bir başka konuda dilimleme durumudur. Dilimleme akademisyenlerin aynı anda verilerini topladıkları durum hakkında aynı verilerle birden fazla yayın hazırlama durumları olarak belirtilebilir.

‘İntihal haricinde yine yayınlarla ilgili olarak “dilimleme”, yayınlara katkısı olmayan yazarlar ekleme, veri kurgulama gibi özetleyebileceğim davranışlar da etik dışı davranışlar olarak değerlendirilebilir.’ (Hasan ile görüşme, 2017)

Ece ile yapılan görüşmede katılımcının etik dışı davranışlara farklı bir bakış açısıyla alanda çalışan kişilere yeterince tarama yapılmaması sonucunda atıfta bulunulmadığını belirtmiştir. Bu durum akademisyenler için tartışmaya açık bir konu olabilir. Yeterince alan yazın taraması yapılsa bile yazar tarafından her çalışmaya atıf yapılması durumu için farklı görüş ve öneriler mevcuttur.

‘Bilerek veya istemeyerek yaptığı çalışmalarda alanyazını yeterince taramayarak o alanda çalışan kişilerin çalışmalarına atıfta bulunmamak da bir etik dışı davranıştır.’ (Ece ile görüşme, 2017)

Etik dışı davranışlar sadece yapılan yayınlar için değil ‘öğrenciye karşı, meslektaşlara karşı’ gibi birçok alanda sınıflandırılabilir. Öğrencilere karşı yapılan etik dışı davranışların en fazla örneği akademisyen tarafından öğrencilere ait olan ödev, proje gibi ders hazırlıklarının ‘öğrencinin adı olmaksızın’ yayın haline dönüştürülmesi durumudur. Bunun dışında Lale ile yapılan görüşmede dikkat çekilen konulardan birisi de çalışanlara karşı yapılan mobbing gibi hem akademiye hem de iş disiplini de yeri olmayan bir uygulamadır.

‘Öğrenciler arasında ayrımcılık yapmak, yapılan araştırma, yayın, projelerde subjektif davranmak, sorumluluğu altındaki çalışanlara mobbing uygulamak, gibi davranışları da etik dışı olarak değerlendiriyorum.’ (Lale ile görüşme, 2017)

Genel anlamda bakıldığında Mehmet ile yapılan görüşmede çıkan anekdot konuyu özetlemektedir. Elde edilen verileri ve yapılan yayınları gerçekte yapmamak, yapmış gibi göstermek veya başka birisinin çalışmalarını dönüştürmek etik dışı davranışları özetlemektedir.

‘Sanırım etik dışı davranışları, büyük ölçüde “...mış gibi yapmak” ifadesi altında toplayabilirim; yazdığı makaleyi, metni, kitabı kendi yazmış gibi göstermek, olmayan veriyi var gibi göstermek, derse girmiş gibi göstermek, proje düşüncesi kendisinden çıkmış gibi göstermek... saymakla bitmiyor.’ (Mehmet ile görüşme, 2017).

4.1.2. Alt Tema 2: Etik İhlallerin Nedenleri

Etik dışı davranışların çeşitli sebepleri olabilir. Bu sebepler dışarıdan gelen uyarıcılar veya içsel bazı nedenler olarak birbirinden ayrılabilir. Akademiye kıdem durumu etik ihlallerin doğmasının en önemli nedenlerinden biri olarak gösterilebilir. Haksız yazarlık, asların yaptığı çalışmaları üslere hediye etme durumu, yüksek kıdemli kişilerin çalışmalara katkı sağlamaması gibi nedenler etik dışı davranışların nedenleri olarak gösterilebilir. Veli ile yapılan görüşmede ortaya çıkan anekdotlar da bu yönde bulgu vermektedir.

‘Akademiye sık görülen bir davranış olan haksız/armağan yazarlıkta genellikle profesör ve doçentlere –yaranmak- veya onların istemeleriyle hayır denilemediği için lisans, doktorant, araştırma görevlisi ve yardımcı doçentlerin bir araştırma gerçekleştirerek hazırlamaları ve bu çalışmaya profesör veya doçentlerin çok az veya hiçbir katkı yapmadan adını yazdırmaları bu etik dışı soruna bir örnektir.’ (Veli ile görüşme, 2017)

2016 yılı itibarıyla akademisyenlerin akademik alanda çalışmalar yapmasını sağlamak amacıyla hazırlanan akademik teşvik primleri sebebiyle akademisyenlerin bir süre sonra niteliksiz çalışmalarda bulunduğu gözlenmiştir. Bu kapsamda hazırlanan ve hazırlanmaya zorlanan çalışmalar etik dışı durumların nedenlerindedir.

'Son zamanlarda akademik teşvikten yararlanmak için yapılan her türlü özensiz çalışma da bu kapsamda ele alınabilir.' (Ece ile görüşme, 2017)

Akademide yapılan etik dışı davranışların en belirgin durumlarından biri de kişilerin kadro almak amacıyla 'tanıdıklara' ve 'liyakatsiz atamalara' başvurması durumudur. Bu durumlar için her yıl birçok gazete haberi de çıkmaktadır. Onur ile yapılan görüşmede en büyük etik dışı davranışlardan biri olan liyakatsiz atama örneklerine değinilmiştir.

'Akademide insanlar kadro ya da ders almak için etik olmayan davranışlar sergileyebiliyorlar. Tanıdıklar aracılığıyla bir yere gelmeye örnek verebiliriz.' (Onur ile görüşme, 2017)

Genel anlamda etik dışı davranışların sergilenmesinde kıdem, para, hırs gibi birçok neden kendini göstermektedir. Bu sebeplerle akademide etik dışı davranışların belirli nedenlerle ele alınması gerektiği gözlenmektedir.

4.2. Tema 2: Akademide Etik Olmayan Davranış Durumları

Akademide karşılaşılan etik olmayan davranış durumları için katılımcıların yaşadığı veya çevrelerinde şahit oldukları örnek olaylardan yola çıkılmıştır. Örnek olaylar kapsamında elde edilen bulgularda akademisyenlerin birbirinden farklı alanlarda çalıştıkları da göz önünde bulundurulursa her alanda birbirinden farklı etik dışı davranışların söz konusu olduğu görülmektedir. Veli ile yapılan görüşmede verilen örnek olayda kendi çabaları ve emeği ile yaptıkları çalışmada hocasının katkısı olmamasına rağmen kendisini öncelikli yazar olarak gösterdiğinden söz etmektedir.

'Haksız yazarlığa örnek olarak, yapılan bir çalışmada hocamızla bir çalışma gerçekleştirdik ancak süreçte tamamen kendi çabalarım bulunmasına rağmen çalışmayı sadece bir kez okuma ile -düzeltme vermeksizin- çalışmada önce onun ismini yazmak zorunda kaldım.' (Veli ile görüşme, 2017).

Hasan ile yapılan görüşmede kendisinin hakem olarak görev yaptığı dergiye gelen birden fazla yayında dilimleme şeklinde etik dışı bir davranış olduğunu tespit ederek, durumu editöre bildirdiğini, bu sebeple de yayınları reddettiğini aktarmaktadır.

'Şahit olduğum etik dışı davranış "dilimleme" olarak adlandırılan bir araştırmayı tek bir makale olarak yayınlamak yerine birkaç makale halinde yayınlamak. Bir dergiye gönderilen iki ayrı makalede konu olarak aynı olmasına rağmen 6 meteoroloji istasyonunun veriler üçer üçer bölünerek 2 makale haline getirilmişti. Değerlendirme yöntemleri hatta cümleler bile aynıydı. Bu durumu derginin editörüne bildirdim ve Makaleler reddedildi. Makaleler henüz yayınlanmadığı için bir sorun oluşmadı.' (Hasan ile görüşme, 2017)

Doçentlik sınavları 2018 yılında kaldırılmıştır, fakat Pelin ile yapılan görüşme kapsamında doçentlik sözlü sınavında jürinin sınava giren kişinin toplumsal, sosyal ve diğer özel durumlarını da illegal değerlendirmeye aldıklarından söz edilmiştir.

'Doçentlik sınavlarındaki jürinin kişi hakkında kişinin özgeçmiş ve gerçekleştirdiği nitelikli yayınlardan ziyade kişinin siyasi görüş, etnik köken, çalıştığı danışmanlarla aralarındaki ilişkiye dayalı karar almaları etik dışı akademisyen davranışı olarak nitelendirilebilir.' (Pelin ile görüşme, 2017)

Etik dışı davranış örneklerinin en çarpıcısı Mehmet'in yaşadığı durum olarak gösterilebilir. Mehmet yapılan görüşme kapsamında yazarlarından biri olduğu kitabın üniversite yönetimi tarafından tekrar basılarak, kitabın yazar listesinin değiştirilmesinden söz etmektedir. Anlatılan olayın hukuki boyutları olması sebebiyle kişiler ve kurumlar gizli tutulmuştur.

'Açıköğretim Fakültesi'ndeki derslerden bir tanesi için yazdığımız "XXX" isimli bir kitabımız var. Bu kitaptaki ünitelerden birisini yazmıştım. 2013 yılından sonra yeni basımının yapılmadığını biliyordum ama 2017 yılında aynı isimli bir kitap olduğunun farkına vardım. Kitap aynı isimli ama kitabın editör ve yazarlar listesine bakıldığında bambaşka isimler görünüyor. Bu kitabı önce üniversitenin resmi internet sitesinden indirdiğim elektronik haliyle gördüm. Bizim yazdığımız kitapla karşılaştığımızda hemen hemen hiçbir değişiklik yapılmadan sadece yazar ve editörün isminin değişmesiyle yeni bir kitap gibi basılmış olduğunu fark ettim. Kitap iç kapağına bakıldığında, "X Üniversitesi Y tesislerinde" Mart 2016'da birinci baskı olarak, yeni bir ISBN numarasıyla basılmış görünüyor.' (Mehmet ile görüşme, 2017)

Genel hatlarıyla bakıldığında etik dışı davranışların yaşanmış örnekleri günlük hayatımızın bir parçası olurken öte yandan kişilerin ve kurumların gün geçtikçe bu durumları içselleştirdiği de gözlenmektedir.

5.SONUÇ

Bilimsel yayın sürecinde yazar, editör, dergi, hakem kurulları ve yayınevleri gibi birbirinden ayrı düşünülemez paydaşlar söz konusudur (Markovac, Kleinman & Englesbe, 2017). Her bir paydaşın birbirinden ayrı görev ve sorumlulukları olduğu gibi yayın etiği ile ilgili uymaları gereken farklı kuralları vardır. Bilimsel yayınların bilimselliğini güvenceye alan en önemli etken, dergi editörlerinin yönetiminde olan hakem değerlendirme süreçleridir. Değerlendirme aşamasında dahi Tema 2 de Hasan ile yapılan görüşmedeki gibi ortaya çıkan etik dışı davranışları fark etmek ve bu durumların önüne geçmek mümkündür. Elde edilen bulgular göstermektedir ki akademisyenlerin etik dışı davranışlar konusundaki bakış açıları intihal, emeğe saygısızlık, ayrımcılık, motivasyonun kırılması, kurgulanmış veriler, verilerin saptırılması, yayın kriterlerinin sağlanmaması, torpil gibi konular üzerinde yoğunlaşmaktadır. Tema 1 kapsamında akademisyenlerin etik dışı davranış algıları incelenirken, etik ihlallerin nedenleri de incelenmiştir. Bu alt temada toplanan datalar sonucunda elde edilen bulgular kişilerin kıdem atlama çabalarını, teşvik kriterlerinin sağlanması çabalarını, yönetimden gelen yayın baskısını, özverisiz çalışmayı ortaya çıkarmaktadır.

Akademisyenlerin etik dışı davranışlar konusundaki birinci düşünceleri yayın ve çalışmalar konusundaki etik dışılık olurken, öte yandan öğrencilere, çalışanlara ve meslektaşlara karşı olan etik dışı konular da gündeme gelmiştir. Tema 2 'ye ait bulgular incelendiğinde akademide etik olmayan davranış durumlarında akademisyenlerin yaşadıkları ve karşılaştıkları etik dışı davranış örneklerine dair anekdotlara rastlanmıştır. Bu tema kapsamında elde edilen kodlar akademisyenlerin görüşleri ile ilgili çarpıcı ipuçları vermektedir. Bu kapsamda en yoğun kullanılan kodlar 'ayrımcılık, iletişim problemleri, hırsızlık, haber vermemek, referans torpili, yaptırımsızlık' olarak görülmektedir. Akademisyenlerin etik

ilkeler dahilinde çalışmalarının en önemli nedeni gelecek nesillere örnek olacak davranışlarda bulunmalarının gerekliliğidir. Akademinin herhangi bir biriminde görevli kişilerin yayınlarında, çalışmalarında, insan ilişkilerinde etik ilkelerden çıkmamaları toplumda saygı duyulan kişiler olmalarını da beraberinde getirecektir.

KAYNAKÇA

- Araştırma, Y. K. B. (2016). Yayın Etiği Yönergesi. *Erişim Adresi: http://www.yok.gov.tr/web/guest/icerik/-/journal_content/56_INSTANCE_rEHF8BIsfYRx/10279/18187* Erişim tarihi, 20.09.2020.
- Aydın, İ. (2016). *Akademik etik*, Ankara: Pegem Akademi.
- Aydın, İ. (2016). *Eğitim ve öğretimde etik*, Ankara: Pegem Akademi.
- Himanen, P. (2010). *The hacker ethic*. Random House.
- İnci, O. (2015). Bilimsel yayın etiği. *Türk Kütüphaneciliği*, 29(2), 282-295.
- Markovac, J., Kleinman, M., & Englesbe, M. (Eds.). (2017). *Medical and Scientific Publishing: Author, Editor, and Reviewer Perspectives*. Academic Press.
- Sevim, O. (2014). Akademik etik değerler ölçeğinin geliştirilmesi: güvenilirlik ve geçerlilik çalışması. *Electronic Turkish Studies*, 9(6).
- Uçak, N. Ö., Birinci, H. G. (2008). Bilimsel etik ve intihal. *Türk kütüphaneciliği*, 22(2), 187-204.
- Yıldırım, A., Şimşek, H. (2016). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*, Ankara: Seçkin Yayıncılık.